

УДК 371.13

О.В. СОРОКА,
*доктор педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*

АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

У статті розкрито сутність понять «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність», наведено структуру професійної компетентності фахівця соціальної сфери, до складу якої входить арт-терапевтична компетенція.

Ключові слова: компетентність, компетенція, професійна компетентність, арт-терапевтична компетенція, фахівці соціальної сфери.

Постановка проблеми. Традиційно цілі освіти визначалися набором знань, умінь і навичок, якими повинен володіти випускник вищого навчального закладу. Сьогодні такий підхід виявився недостатнім. Суспільство висуває нові вимоги, потрібні випускники, які готові до включення в подальшу життєдіяльність, здатні практично вирішувати життєві і професійні проблеми. Для цього у майбутнього фахівця соціальної сфери потрібно сформувати певні компетентності й компетенції.

Аналіз останніх досліджень. Особливості підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери (соціальних працівників / соціальних педагогів) досліджували І. Зверева, А. Капська, О. Карпенко, І. Козубовська, Л. Міщик, В. Поліщук, С. Харченко та ін. Поняття «професійна компетентність» розглядали вітчизняні (Н. Бібік, Я. Кодлюк, О. Овчарук та ін.) й зарубіжні (О. Бобієнко, Е. Зеєр, Ф. Кіргуєва та ін.) науковці. Разом із тим аналіз наявних публікацій показує, що чіткого визначення структури професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи досі немає.

Мета статті – розкрити зміст арт-терапевтичної компетенції у структурі професійної компетентності фахівців соціальної сфери.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з аналізу численних вітчизняних [3; 9; 13; 16] і зарубіжних [5; 8; 15] досліджень, розкриємо загальну суть понять «компетенція» і «компетентність». Так, обидва поняття «компетенція» і «компетентний» походять від латинського *competentia* – узгодженість, відповідність, а *comperito* – відповідати, бути годящим, здатним [1, с. 108]. Суфікс «-ність» означає ступінь оволодіння певною якістю, тому термін «компетентність» найчастіше використовується для позначення певних якостей, ступеня оволодіння ними.

У світовій освітній практиці поняття компетентності є центральним, свого роду «вузловим», оскільки компетентність, по-перше, об'єднує в собі інтелектуальну і навичкову складову освіти, по-друге, в понятті компетентності закладена ідеологія інтерпретації змісту освіти, сформованого «від результату», по-третє, ключова компетентність має інтегративну природу, бо вона охоплює низку однорідних або близькоспоріднених знань і умінь, що відносяться до широких сфер культури і діяльності. Компетентність у певній галузі – це володіння відповідними знаннями та здібностями, що дає змогу обґрунтовано судити про цю галузь та ефективно діяти в ній [8].

Тлумачний словник теж подає схожі трактування цих понять: «компетенція – добра обізнаність із чим-небудь; компетентність – властивість від поняття «компетентний», а компетентний – такий, що має достатні знання в якій-небудь галузі, який з чим-небудь добре обізнаний, тямущий, який ґрунтується на знанні, кваліфікований» [4, с. 445]. Ми погоджуємося з думкою О. Семенова, яка зазначає, що «терміни компетентність, компетенція, «незважаючи на структурну схожість, все ж не є тотожними» [11, с. 31].

Аналізуючи визначення термінів «компетенція» і «компетентність», поданих у «Тлумачному словнику» С. Ожегова, можемо зробити висновок, що ці два поняття співвідносяться між собою як дуже близькі. Річ у тому, що у значенні обох дефініцій виділяються два компоненти: 1) знання, поінформованість, досвід особи; 2) коло питань, галузь знань, у яких особа є поінформованою [10, с. 234]. У понятті «компетенція» на перший план виступає значення «галузь знань» або «коло питань», а в понятті «компетентність» – значення «знання, досвід, поінформованість». Отже, на думку С. Ожегова, ці терміни можна вживати як синонімічні.

А. Хуторський, спираючись на позиції особистісно орієнтованого навчання, під компетенцією розуміє наперед задану соціальну вимогу (норму) до освітньої підготовки учня, що необхідна для його ефективної діяльності у певній сфері. Компетентність, на думку вченого, це володіння учнем відповідною компетенцією, що вміщує його особистісне ставлення до неї й предмету діяльності; це вже притаманна особистості учня якість (сукупність якостей) і мінімальний досвід діяльності у цій сфері. У свою чергу, компетентність – реально сформовані особистісні якості та мінімальний досвід діяльності учня [15, с. 381]. Таким чином, компетентність є результатом набуття компетенції.

На думку В. Безрукової, «компетенція – це володіння знаннями та вміннями, що дають можливість висловлювати професійно грамотні судження, думки, оцінювання» [2, с. 48]. Під компетентністю автор також розуміє «володіння знаннями та вміннями, які дають змогу робити професійно-грамотні судження, висновки та оцінки» [там само]. Я. Кодлюк стверджує, якщо компетенція трактується як задана норма, вимога до підготовки фахівця, то компетентність розглядається як сформована якість, результат діяльності, «надбання» студента [9].

У розумінні Н. Бібік, поняття «компетенція» є похідним, дещо вужчим порівняно з поняттям «компетентність» [3]. «Компетенція – відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки учня, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат» [7, с. 409]. Результатом же набуття компетенцій стає компетентність, що на відміну від перших передбачає особистісну характеристику, ставлення до предмета діяльності. Ознакою компетенції є її специфічний предметний або загальнопредметний характер, що дає змогу визначити пріоритетні сфери формування (освітні галузі, навчальні предмети, змістові лінії) [7, с. 409].

У новому Державному стандарті початкової загальної освіти щодо поняття «компетентності» та «компетенції» подано такі визначення: «компетентність – набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається зі знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці», «компетенція – суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини» [6, с. 1].

Володіння компетенціями, їх прояв визначає компетентність у певному виді діяльності фахівця. Відповідно, компетентність передбачає володіння компетенціями, що обумовлені діяльністю у визначеній сфері, і дає можливість виконувати професійні функції на основі знань, умінь і навичок, власного досвіду, особистісного ставлення до предмету [12].

Ми погоджуємося з думкою Т. Яковенко, яка вважає, що поняття «компетентність» і «компетенція» є взаємодоповнюючими і взаємообумовленими: компетентна людина, яка не володіє компетенціями, не може повною мірою і в соціально-значущих аспектах її реалізувати [16].

Отже, на підставі аналізу наведених визначень можна стверджувати, що між поняттями «компетенція» та «компетентність» існує тісний взаємозв'язок, досить часто їх розуміють як синоніми. Однак ми вважаємо, що компетенція – це об'єктивна категорія, певний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини; а компетентність – інтегрована характеристика особистості, сформована за допомогою певних знань, умінь і

навичок. Компетентна у певній галузі особистість володіє відповідними знаннями, вміннями, навичками та здібностями, які дають змогу їй ефективно діяти в ній.

У соціальній сфері використовують, як правило, поняття компетентність. Воно конкретизується як особистісна якість майбутнього фахівця соціальної сфери (соціального працівника / соціального педагога), його здатність до професійної діяльності, що базується на фахових знаннях, вміннях і здібностях. Розглянемо трактування основних напрямів до визначення поняття «професійна компетентність» у рамках традиційних методологічних підходів (табл. 1).

Таким чином, доходимо висновку, що професійна компетентність – поняття складне та багатоаспектне, про що говорить різноманіття його трактувань.

Таблиця 1

Суть поняття «професійна компетентність»

Автор	Зміст професійної компетентності
В. Адольф	Складне утворення, що містить комплекс знань, умінь, властивостей і якостей особистості, які забезпечують варіативність, оптимальність і ефективність побудови навчально-виховного процесу
В. Сластьонін	Інтегральна характеристика ділових і особистісних якостей спеціаліста, яка відображає не тільки рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, а й соціально-моральну позицію особистості
М. Елькін	Інтегральна особистісна якість, яка характеризує здатність до розв'язання професійних проблем та типових професійних завдань, що виникають у реальних ситуаціях педагогічної діяльності, з використанням знань, умінь, навичок і нахилів, освітнього й життєвого досвіду, цінностей
Т. Яковенко	Сформованість різних сторін педагогічної діяльності та педагогічного спілкування, що забезпечує стійкі позитивні результати в навчанні й розвитку учнів та студентів
Е. Зеєр	Сукупність професійних знань, умінь, а також способи виконання професійної діяльності
Л. Морська	Система професійних знань і вмінь, ціннісних орієнтацій особистості в соціумі, культури, що проявляється в мовленні, стилі спілкування, ставленні вчителя до себе, своєї практичної діяльності та її здійснення
Г. Беленька	Професійна підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності
С. Кара	Сукупність професійних знань, умінь і навичок, важливих якостей особистості, її прагнення на високому рівні здійснювати навчально-виховну, науково-методичну та соціально-педагогічну діяльність, здатність до самооцінки особистісних властивостей і якостей, а також регулювання процесу професійного становлення

Під професійною компетентністю фахівця соціальної сфери (соціального педагога / соціального працівника) ми будемо розуміти інтегративну якість (характеристику), утворену системою ключових компетентностей і компетенцій, які являють собою сукупність професійно значущих знань, умінь і властивостей і забезпечують успішну реалізацію професійної діяльності. Професійна компетентність проявляється у практичній діяльності і не обмежується набором спеціальних знань, умінь та навичок. Окрім цього, важливим елементом професійної компетентності фахівця соціальної сфери є наявність творчого потенціалу і готовність до впровадження здобутих знань, умінь у професійну діяльність.

Зміст професійної компетентності чітко представлений Д. Власовим у праці з проектування розвитку сучасної професійної компетентності [5]. Він виділяє в ній чотири сфери: мотиваційно-ціннісну, когнітивну, операційно-діяльнісну та рефлексивну. Проте сучасні реалії висувають нові вимоги до фахівців соціальної сфери. Тому ми пропонуємо доповнити структуру Д. Власова ще однією сферою – практично-творчою.

Виділена нами практично-творча сфера безпосередньо базується на арт-терапевтичній компетенції, яка є важливою і необхідною у структурі професійної компетентності фахівця соціальної сфери. У нашому баченні саме ця сфера продиктована особливостями соціального замовлення суспільства та вимог щодо підготовки сучасного соціального працівника або соціального педагога. Зазначимо, що при побудові професійної компетентності фахів-

ця соціальної сфери ми враховували її ієрархічну структуру: ключові (базові) компетентності опираються на діяльнісні процеси й виявляються в контексті структури професійної діяльності, а компетенції впливають із загальної компетентності і є її складовими частинами.

Практично-творча сфера професійної компетентності соціального працівника / соціального педагога містить сукупність художньо-естетичного досвіду, арт-терапевтичних знань, умінь, навичок, творчої самостійності. Ця сфера зумовлює необхідність практичної реалізації набутого технологічного арсеналу в процесі навчальної діяльності та використанні арт-терапевтичних технологій у професійній діяльності фахівця соціальної сфери.

Творча компетентність – це здатність продуктивно організувати арт-терапевтичні заняття з різними категоріями клієнтів, які потребують допомоги, вирішувати виникаючі проблеми неординарними способами, діяти відповідно до інтелектуальних, психологічних, комунікативних і творчих здібностей.

Практично-творча сфера представлена арт-терапевтичною, діагностичною і конструктивно-творчою компетенціями. Арт-терапевтична компетенція – це сукупність базових арт-терапевтичних знань, умінь і навичок, практичного досвіду арт-терапевтичної діяльності та позитивного ставлення до неї, що зумовлює готовність та здатність соціальних працівників/ соціальних педагогів до успішного здійснення соціально-педагогічного впливу з огляду на потреби різних категорій клієнтів.

Зазначимо, арт-терапевтичні знання – це знання про способи оздоровлення організму людини у процесі сприйняття творів образотворчого мистецтва і в результаті особистої участі в художньо-творчій діяльності. Арт-терапевтичні знання охоплюють зміст арт-терапії та її вихідні поняття; історичний аспект розвитку арт-терапії; функціональні можливості арт-терапії; відмінності між арт-терапією та арт-педагогікою; допоміжні напрями арт-терапії; особливості малюнку; галузі практичного застосування арт-терапії; форми арт-терапевтичної роботи; специфіку оцінювання арт-терапевтичної продукції тощо [12].

Слід зазначити, що оволодіння знаннями сприяє формуванню умінь, які проявляються у здатності студентів використовувати набутий досвід у конкретних професійних ситуаціях. У тлумачному словнику психологічних термінів уміння визначено як «засвоений суб'єктом спосіб виконання дій, які забезпечуються сукупністю набутих знань і навичок. Уміння формуються за допомогою вправ і створюють можливість виконання дій не тільки у звичних, але й у змінених умовах» [14, с. 204]. Отже, уміння неможливі без глибокого теоретичного й практичного засвоєння системи знань.

Ми трактуємо арт-терапевтичні уміння як спеціальні вміння, сформовані на основі арт-терапевтичних знань, які можна використовувати у практичній діяльності для профілактики і корекції деструктивних емоційних станів людини, а також для релаксації і зняття втоми. Комплекс арт-терапевтичних умінь представлений такими вміннями:

- проводити діагностику емоційної сфери людини, використовуючи вільне або проєктивне малювання;
- брати участь у створенні й обговоренні малюнків;
- правильно інтерпретувати малюнки;
- розробляти та апробувати корекційні та тренінгові арт-терапевтичні програми;
- проводити індивідуальні та групові арт-терапевтичні заняття;
- використовувати арт-терапію у поєднанні з танцотерапією, казкотерапією, ігротерапією, драмотерапією, фототерапією та музикотерапією [12].

Діагностична компетенція передбачає здатність діагностувати емоційну сферу різних категорій клієнтів за допомогою арт-терапевтичних методів – вільного та проєктивного малювання.

Конструктивно-творча компетенція представлена знаннями про організацію арт-терапевтичної діяльності, арт-терапевтичних технологій. Вона пов'язана з творчими процесами в арт-терапевтичній діяльності, передбачає знання її особливостей, уміння конструювати інтегративні арт-терапевтичні заняття і програми з використанням допоміжних арт-терапевтичних технологій для різних категорій населення, визначати їх результативність, вносити необхідні корективи, здійснювати інтерпретацію досягнутих результатів.

Висновки. Таким чином, професійна компетентність фахівців соціальної сфери є комплексом професійних ключових компетентностей і компетенцій, взаємопов'язаних між собою, інтегрованих у єдину структуру.

Список використаних джерел

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник для студ., аспірантів та молодих викладачів вищ. навч. закладів / А.М. Алексюк. – К.: Либідь, 1998. – 557 с.
2. Безрукова В.С. Словарь нового педагогического мышления / В.С. Безрукова. – Екатеринбург: Альтернативная педагогика, 1996. – 94 с.
3. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н.М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. – К.: КІС, 2004. – С. 47–52.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: Перун, 2007. – 1736 с.
5. Власов Д.А. Проектирование развития современной профессиональной компетентности будущего учителя математики: дис. ...канд. пед. наук: спец. 13.00.08 / Дмитрий Алексеевич Власов. – М., 2001. – 200 с.
6. Державний стандарт загальної початкової освіти // Початкова школа. – 2011. – № 7. – С. 1–18.
7. Енциклопедія освіти / АПН України; голов. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
8. Киргуева Ф.Х. Подготовка учителя начальных классов в системе многоуровневого образования на основе компетентностного и полилингвального подходов: дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.08 / Киргуева Фатима Хасановна. – Владикавказ, 2010. – 425 с.
9. Кодлюк Я.П. Готовність до організації роботи з підручником як важлива складова професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи [Електронний ресурс] / Ярослава Петрівна Кодлюк // Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum./Znpbdpu/Ped/2009_2/Kodlyuk.pdf
10. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова; Российская академия наук, Ин-т русского языка им. В.В. Виноградова. – 4-е изд., доп. – М.: Азбуковник, 1999. – 944 с.
11. Семенов О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія / О.М. Семенов. – Суми: Мрія-1, 2005. – 404 с.
12. Сорока О.В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання арт-терапевтичних технологій: дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 / Ольга Вікторівна Сорока. – Тернопіль, 2016. – 534 с.
13. Сорокіна Г. Структура компетентності фахівця як наукова проблема / Галина Сорокіна // Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Н.С. Побірченко (гол. ред.) та ін.]. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2011. – Вип. 4, Ч. 2. – С. 207–213.
14. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові: словник / [уклад. В.Й. Бродовська та ін.]. – 2-ге вид. – К.: Професіонал, 2005. – 224 с.
15. Хуторской А.В. Практикум по дидактике и современным методикам обучения / А.В. Хуторской. – СПб.: Питер, 2004. – 541 с.
16. Яковенко Т.В. Структурні компоненти креативної компетентності майбутніх інженерів-педагогів [Електронний ресурс] / Т.В. Яковенко. – Режим доступу: <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1888/3/T.%20Yakovenko,37.pdf>

References

1. Aleksyuk, A.M. (1998). *Pedahohika vyshchoi osvity Ukrainy. Istoriia. Teoria* [Pedagogy of Higher Education of Ukraine. History. Theory]. Kyiv, Lybid Publ., 557 p. (In Ukrainian).
2. Bezrukova, V.S. (1996). *Slovarnovoho pedahohicheskoho myshleniia* [Dictionary of new pedagogical thinking]. Ekaterinburh, Alternativnai apedahohika Publ., 94 p. (In Russian).
3. Bibik, N. M. (2004). *Kompetentnisnyi pidkhd: refleksyvnyi analiz zastosuvannia* [Competence approach: reflexive analysis of application]. *Kompetentnisnyi pidkhd u suchasnii osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy: Biblioteka z osvithoi polityky* [Competence approach in

modern world: international experience and Ukrainian perspective: Library of educational policy]. Kyiv, KIS Publ., pp. 47-52 (In Ukrainian).

4. Busel, V.T. (Ed.), (2007). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Big explanatory dictionary of Ukrainian]. Kyiv, Irpin, Perun Publ., 1736 p. (In Ukrainian).

5. Vlasov, D.A. (2001). *Proektirovanie razvitiia sovremennoi profesionalnoi kompetentnosti budushcheho uchitelia matematiki. Dis. kand. ped. nauk* [Developing of modern professional competency of the future mathematics teacher. Cand. ped. sci. diss.]. Moscow, 200 p. (In Russian).

6. *Derzhavnyi standart zahalnoi pochatkovoї osvity* (2007). [Government standard of general primary education]. *Pochatkova shkola* [Primary school], no. 7. (2007). pp. 1-18 (In Ukrainian).

7. Kremen, V.H. (Ed.), (2008). *Entsiklopediia osvity* [The encyclopedia of education]. Kyiv, Yurinkom Inter Publ., 1040 p. (In Ukrainian).

8. Kihruva, F.Kh. (2010). *Podhotovka uchitelia nachalnykh klassov v sisteme mnohurovnevoho obrazovaniia na osnove kompetentnosho i polilinhvalnoho podkhodov. Dis. dok. ped. nauk* [Training of primary school teacher in the system of multi-level education on the basis of competence and polylingual approaches. Doc. ped. sci. diss.]. Vladikavkaz, 425 p. (In Russian).

9. Kodliuk, Ya.P. *Hotovnist do orhanizatsii roboty z pidruchnykom yak vazhlyva skladova profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly* [Readiness to the organization of the work with manual as an important part of professional competency of future primary school teachers]. Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum./Znpbdpu/Ped/2009_2/Kodlyuk.pdf (In Ukrainian).

10. Ōzhehov, S.I. & S hvedova, N.Yu. (1999). *Tolkovy slovar russkoho yazyka: 80000 slov i frazeolohicheskikh vyrazhenii* [Explanatory dictionary of Russian: 80000 words and idiomatic expressions]. Moscow, Azbukovnik Publ., 944 p. (In Russian).

11. Semenoh, O.M. *Profesiina pidhotovka maibutnykh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury* [Professional training of future Ukrainian language and literature teachers]. Sumy, Mriia-1 Publ., 404 p. (In Ukrainian).

12. Soroka, O.V. (2016). *Teoretychnii metodychni zasady pidhotovky vchytelia pochatkovoї shkoly do vykorystannia art-terapevtychnykh tekhnolohii. Dis. dok. ped. nauk* [Theoretical methodological principles of primary school teachers' training to use art therapeutical technologies. Doc. ped. sci. diss.]. Ternopil, 534 p. (In Ukrainian).

13. Sorokina, H. (2011). *Struktura kompetentnosti fakhivtsia yak naukova problema* [The structure of competence of the specialist as a scientific problem]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia* [Problems of modern teacher's training]. Uman, PPZhovtyi O.O. Publ., issue 4, no. 2, pp. 207-213 (In Ukrainian).

14. Brodovska, V.I. (Ed.) (2005). *Tлумachnyi slovnyk psykholohichnykh terminiv v ukrainskii movi: 2-he vyd.* [Explanatory dictionary of psychological terms in Ukrainian: 2nded]. Kyiv, Professional Publ., 224 p. (In Ukrainian).

15. Khutorskoi, A.V. (2004). *Praktikum po didaktike i sovremennym metodam obucheniiia* [On didactics and modern teaching methods practicum]. SanktPeterburh, Piter Publ., 541 p. (In Russian).

16. Yakovenko, T.V. *Strukturni komponenty kreatyvnoi kompetentnosti maibutnykh inzheneriv-pedahohiv* [Structural components of competency in future teaching engineers]. Available at: <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1888/3/T.%20Yakovenko,37.pdf> (In Ukrainian).

В статье раскрыта сущность понятий «компетентность», «компетенция», «профессиональная компетентность», представлена структура профессиональной компетентности специалиста социальной сферы, в состав которой входит арт-терапевтическая компетенция.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, профессиональная компетентность, арт-терапевтическая компетенция, специалисты социальной сферы.

The article develops the essence of such notions as «competency», «competence», «professional competency». The structure of the specialist's of social sphere professional competency is presented. That competency includes art-therapeutical competence.

Key words: competency, competence, professional competency, art-therapeutical competence, specialist in social sphere.

Одержано 25.10.2016.